XIII. FIATAL MŰSZAKIAK TUDOMÁNYOS ÜLÉSSZAKA

Kolozsvár, 2008. március 14-15.

GALAMB JÓZSEF ÉS A FORD T-MODELL

Dr. Gáti József, Kuti János

Abstract

József Galamb, the world famous mechanical engineer, graduated 106 years ago from the predecessor of present-day Budapest Polytechnic along with 28 of his classmates. His talent, however, quickly raised him above his companions and made him a significant technical expert of his age. This report attempts to review the life of József Galamb from Makó to Detroit.

This report lets insight into Budapest Polytechnic's extensive process of nursing its traditions, such as seeking out those notable individuals who played part in the past of the institute. The memory of József Galamb is preserved in the name of an auditorium at the Bánki Donát Faculty of Mechanical Engineering; as well as by "Tradition-Preserving Cups" which are organized each semester by the Student Council, and by national and international conferences where teachers and students of the Polytechnic recount the professional and personal activities of the chief designer including the latest research results.

Összefoglalás

106 évvel ezelőtt a főiskola első jogelődjében, a Budapesti Magyar Királyi Felső Állami Ipariskolában 28 társával együtt vehette át vég bizonyítványát Galamb József, a világhírű gépkonstruktor. Tehetsége azonban hamar kiemelte társai köréből, s tette korának meghatározó műszaki alkotójává. Az összeállítás Galamb József életútjának áttekintésére tesz kísérletet **Makótól Detroit-ig**.

A dolgozat betekintést enged abba a széleskörű tevékenységbe, melynek során a Budapesti Műszaki Főiskola ápolja hagyományait, felkutatja történelme jelentős személyiségeit. Galamb József emlékét őrzi a Bánki Donát Gépész és Biztonságtechnikai Mérnöki Karon a nevét viselő **előadóterem**, a Hallgatói Önkormányzat közreműködésével szemeszterenként megrendezésre kerülő **Hagyományőrző kupák**, s azok a hazai és nemzetközi **konferenciák**, melyeken a főiskola oktatói és hallgatói ismertetik a főkonstruktor szakmai és emberi tevékenységét, az újabb kutatási eredményeket.

Galamb József és Ford T-modell

A dolgozat bevezetője a makói születésű Galamb József gyerekkorát, a család többi tagjának életpályáját mutatja be röviden. Galamb József szorgalommal, kitartással és tehetséggel elérte azt, amire vágyott. Az alföld közepéről indulva, - gépet is csak ritkán látva - lett a világ egyik legnagyobb autógyárának a műszaki vezetője.

A T-modell tervezése 1907-ben kezdődött és 1908. október 1-jére készült el az autó. Az egyszerűen kezelhető és megbízható konstrukció, illetve a kedvező ár annyira megnyerte a vevők tetszését, hogy a típust 1927-ig gyártották. A megrendeléseket csak szalagszerű szereléssel és gyártással lehetett teljesíteni.

Galamb 1952-ben a Ford Múzeum számára hangszalagra mondott visszaemlékezései már egy sikeres autótípusról szólnak: "1907 elején Mr. Ford így szólt hozzám: Joe, van egy ötletem. Tervezzünk egy új

kocsit. Vigye a rajztábláját egy külön szobába, hozzákezdünk egy új modell tervezéséhez. Nem kell róla tudni senkinek. Az első dolog, hogy új sebességváltó kell, mert az eddigiekkel elégedetlen vagyok, nem elég praktikus. Akkor persze nem tudtuk, hogy ez lesz a T modell! Vagy fél évet dolgoztam a sebességváltó megtervezésén. Utána 15 millió T modellhez való sebességváltót gyártottak változtatás nélkül. Ez bolygómű volt. Elejétől végéig én terveztem. Több lehetséges változatot dolgoztam ki, és abból választottuk ki a legjobba. De közben megterveztük a T modell többi részét is, például az alvázat és tartozékait. Én voltam a felelős mindenért. Mr. Ford nagyon könnyű kocsit akart, amely nem kerül többre 500 dollárnál. Mindenki örültnek tartotta Mr. Fordot. Tudniillik, addig a legolcsóbb egy- és kéthengeres bokszermotoros gépkocsi 850 dollárba került.”

1. kép: Felújított Ford T-modell a BMF Galamb József emlékkiállításán

Galamb által tervezett, a világ első szériaautójának motorja Otto-rendszerű négyhengeres, négyütemű, termoszfion vízhűtésű. A lökettérfogata 2990 cm^3 , a kompresszió-viszony 4,01. A legnagyobb teljesítménye 15 kW, ezt 1450 ford/min fordulatszámmal érte el, az elérhető legnagyobb sebesség 65 km/óra, a fogyasztás 100 km-enként 13,5 liter benzin. Nem véletlen, hogy a „Tin-Lizzy”. Bádog Böske – ahogy akkor becézték a kocsit - évtizedekig uralta a gépkocsi piacot és elnyúlhatetlen szerkezete, megbízhatósága a maga idejében fogalomnak számított.

Az olcsó T modell Ford lényegesen hozzájárult a világ gépkocsi iparának, gépjármű-forgalmának kifejlesztéséhez, sőt új életforma kialakításához; az ugyancsak a Galamb József terveinek felhasználásával készült olcsó Fordson traktorral pedig a mezőgazdaság gépesítését alapozta meg. Ebből is több milliót gyártottak és az egész világon elterjedt.

Galamb József még sok más konstrukciót is tervezett, részt vett többek között más Ford gépkocsi modellek tökéletesítésében, fejlesztésében, tervezett versenyautót, teherautókat, pályamunkás kocsikat, és ugyanakkor a prototípusok kísérletein, új gyárrészlegek tervezésén és fejlesztésén is

dolgozott. Az első világháborúban tervezett tengeralattjáró-keresőt és könnyű harckocsit, azt követően pedig karosszériát különböző gépkocsikhoz.

Galamb József sohasem feledte el szülőföldjét, 1911 - 1932-ig rendszeresen járt vissza szülőföldjére, Makóra. Hazalátogatásaikor nemcsak rokonait látogatta meg, hanem előadásokat is tartott a Magyar Mérnök és Építész Egyletben és a Műszaki Akadémián. Filmeket hozott magával, amelyeket levetítve a szakemberek megismerkedhettek a sorozatgyártás Ford gyárbeli megvalósításával és a termékeik műszaki jellemzőivel. Szívesen beszélt szakmai gondjairól, munkásságáról, a világ gépkocsigyártásának helyzetéről és a Ford gépkocsik üzemben tartására vonatkozó kérdésekről. Szerteágazó ismeretekkel rendelkezett, előadása közben érdekes, gondolatokat ébresztő vitákat kezdeményezett.

2. kép: A Galamb testvérek Makón: Sándor, József, János, Ferenc

1921-ben 100.000 koronás **ösztöndíjat** alapított, a tehetséges fiatalok továbbtanulás támogatására. Az Alapító okirat szerint: "Galamb József makói születésű, jelenleg ditroiti (Észak-amerikai Egyesült Államok, Michigan) lakos arra való emlékezéssel, hogy a felső ipariskolai tanulmányait ösztöndíjak élvezetével végezte el; a felső ipariskola gépészeti osztályának szegénysorú, de jól tanuló növendékei részére, tanulmányaik könnyebb végzése céljából 100 ezer korona ösztöndíj alapítványt tesz, s ezen összeget Makó város közpénztárába be is fizette."

Galamb József 1944-ben egy szívrohamból felépülve kérte nyugdíjazását. Négy évtizedes munkássága az amerikai csoda és érvényesülés példája. 1905-ben a Ford cég még egy 300 főt foglalkoztató kisüzem volt, s 1944-re az USA óriásvállalatainak egyik legnagyobbika lett. Az 1910-es évek közepén napi 250 autót gyártottak, húsz évvel később a termelés napi 10 000 kocsira emelkedett. E rendkívüli fejlődésben és sikerekben oroszlánrésze volt Galamb József zseniális terveinek. 1955. december 4-én, 74 éves korában a világ egyik legnagyobb autógyártó konszernjének nyugdíjas főmérnökeként hunyt el.

Elődeink, értékeink felkutatása, megőrzése, s bemutatása a jövő nemzedékének nemes feladat. Akik e munkában tevékenyen részt vállalnak maguk is jobbá, nemesebbé válnak.

Szerencsés, ha a közösség, a szélesebb közvélemény értékeli ezen munkálatokat, s a főiskola oktatói és munkatársai mellett a hallgatóság is kiveszi részét a hagyományok ápolásában. E célt igyekezett megvalósítani a „Galamb József és a Ford T-modell” című dolgozatom, melyben arra törekedtem, hogy eredeti illusztrációkkal hűen mutassam be Galamb József életpályáját, munkásságát, s szerepét a világ legnagyobb autógyárai közé emelkedett Ford Művekben.

Irodalom

- [1] Dr. Halmányi Pál: Egy világra szóló karrier, Galamb József életútja
Makói História, József Attila Múzeum Kulturális Lapja, 2006. szám, 1-4. oldal
- [2] Hajdú Ferenc: Galamb József szülőháza Makói História, József Attila Múzeum Kulturális Lapja,
2006. szám, 5-6. oldal
- [3] Dr. Gáti József: Makótól Detroitig - 120 éve született Galamb József Mérnök újság, VIII.
évfolyam, 4. szám, 2001. április, 24. oldal
- [4] Tóth Ferenc: Egy elfelejtett Galamb testvér, Galamb Sándor Makói História, József Attila
Múzeum Kulturális Lapja, 2006. szám, 6-8. oldal
- [5] Horváth Sándor, Legeza László: 99 éves a Ford T-modell, Nemzetközi Gépész és
Biztonságtechnikai Szimpózium, Budapest Műszaki Főiskola, 2007. november 14. ISBN 978-963-
7154-68-3
- [6] Horváth Sándor, Legeza László: 100 éve született Galamb József rajztábláján a Ford T-modell,
Újabb eredmények a hazai tudomány-, technika- és orvostörténet köréből XXIV.

Dr. Gáti József
Okleveles Gépészmérnök
Főiskolai Docens
gati@bmf.hu

Kuti János
Gépészmérnök

kuti.janos@hok.banki.hu

Budapesti Műszaki Főiskola
Bánki Donát Gépész és Biztonságtechnikai Mérnöki Kar
Budapest, 1081 Népszínház utca 8.